

Tromsø kommune
Byutvikling
Rådhuset
9299 TROMSØ

Sámediggi
Áivováigeáiddu 50
9730 Karáigohka

Telefovdna: +47 78 47 40 00
www.samediggi.no
samediggi@samediggi.no

Ápmungesidat:
Máandag - Freddag
08:00 - 15:30

ÁŠŠEMEANNUDEADDJI/SAKSBEHANDLER
Elina Hakala, +47 78 47 40 24
elina.hakala@samediggi.no

DIN ČUJ./DERES REF.
14/896 /17012/14-140

MIN ČUJ./VÅR REF.
14/2547 - 3
Almmut go válddát oktavuoda/
Oppgis ved henvendelse

BEAIVI/DATO
21.05.2014

Uttalelse til Planprogram til kommuneplanens samfunns- og arealdel 2015-2026 - Tromsø kommune

Vi viser til deres brev dater 1.4.2014 angående offentlig ettersyn av planprogram for kommuneplanens samfunnsdel og arealdel for Tromsø kommune.

Et viktig hensyn som skal i varetas i planlegging etter LOV-2008-06-27-71, Lov om planlegging og byggesaksbehandling (Plan- og bygningsloven) er å sikre naturgrunnet for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsnivå (jf. § 3-1). Denne bestemmelsen utfyller lovens formålsparagraf, og er derfor også av betydning ved tolkning av lovens øvrige bestemmelser.

Sametinget har ansvar for å veilede kommuner, Fylkeskommuner og andre i planleggingen etter Plan- og bygningsloven når den berører saker av betydning for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsnivå. Sametingets plikt til å delta i planleggingen innebærer også en rett til innsigelse til arealplaner og en rett til å bringe regionale planer inn for departementet dersom saker ved vesentlig betydning for samisk kultur eller næringsutøvelse ikke er tilstrekkelig ivaretatt (jf. Plan- og bygningsloven, §§ 5-4 og 8-4).

Sametinget har utarbeidet en planveileder "Veileder for sikring av naturgrunnet for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsnivå ved planlegging etter plan- og bygningsloven (plandelen)". Planveileder konkretiserer hensyn som bør og skal tas i planleggingen for å sikre naturgrunnet for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsnivå og er relevant i forbindelse med kommunal planlegging. Planveilederen kan lastes ned fra Sametingets nettsider sametinget.no/dokumenter, under overskriften "Veiledere og retningslinjer". Sametinget anmoder Tromsø kommune om å ta hjelp i Sametingets planveileder i arbeidet med kommuneplanen.

Sametinget og Tromsø kommune undertegnet en samarbeidsavtale 8. oktober 2013. Samarbeidsavtalen har som formål å legge forholdene til rette for et varig og forpliktende samarbeid mellom partene i saker som angår samene og samiske forhold i Tromsø kommune. I *Artikkel 3* presiseres det at det som har innflytelse på samisk språk og kultur skal ivaretas og integreres i alle relevante planer. I følge avtalen skal det "gjenspeiles i kommunens overordnede planer at den samiske befolkningen i Tromsø har rett til å ta vare på og utvikle sin kultur, sitt språk og sitt samfunnsnivå."

Sametinget mener at det foreliggende utkastet til planprogram ikke gjenspeiler intensjonene i samarbeidsavtalen og ber om at kommunen innarbeider momentene i samarbeidsavtalen til planprogrammet før sluttbehandling og fastsettelse av planprogrammet.

Innspill til medvirkning

Sametinget ser medvirkning fra samiske interesser som viktig og verdifullt i planarbeid. Samiske interesser og lokalsamfunn vil kunne være siida, reinbeitedistrikt, bygdelag, sauebeitelag, forening og andre interesseorganisasjoner. Kommunen skal også legge til rette for medvirkning fra den samiske befolkningen som ikke alltid er bosatt i kommunen men som likevel har sine næringsarealer i kommunen, herunder reindrift og utmarksnæringer. I de områdene av kommunen der reindriften blir berørt anmoder Sametinget at reindriften involveres tidlig i arbeidet for tett dialog og innhenting av tradisjonell kunnskap om bruk av arealene.

For øvrig anmoder Sametinget kommunen om å få fram tradisjonell samisk kunnskap og bruk av områder gjennom medvirkningsprosessen og å tillegge denne kunnskapen like stor vekt som den forskningsbaserte kunnskapen ved utarbeidelsen av planen.

Innspill angående samisk språk og kultur

I *Artikkel 3* i avtalen mellom Sametinget og Tromsø kommune forplikter Tromsø kommune seg til å utarbeide en Handlingsplan for samisk språk og kultur. Videre under *Artikkel 14* framkommer det at det skal tilrettelegges for *en samisk møteplass i Tromsø* som skal bidra til en fortsatt og utvidet bruk og utvikling av samisk kultur og samfunn.

Sametinget kan ikke se at tilrettelegging for utvidet bruk og utvikling av samisk språk og kultur er innarbeidet i planprogrammet for kommuneplanen for Tromsø kommune. Sametinget foreslår følgende tilføyelser til dokumentet:

1. Forord (side 4, andre avsnitt)

Vekstoen skal ta hensyn til, og bære preg av nordnorsk kultur der det samiske har en synlig rolle.

3.1 Innledning (side 7, andre avsnitt)

Som Arktisk hovedstad og i lys av nordområdesatsningen, er mulighetene store. Samisk kultur er en ressurs for lokalsamfunnet.

3.1.1 Befolingsutvikling og levekår (side 8, andre avsnitt)

[...](fødte og døde) og nettoinnflytting. Flyttemønstret for den samiske befolkningen går fra landsbygd til byer, og Tromsø er den byen som har den høyeste samiske tilflyttingen.

Videre ber vi om at følgende tilføyelse tas inn under Utredningstema:

1. [...] Herunder skal også det nåværende og framtidlige behovet for samisk språklige kommunale tjenester utredes.

3.1.2 Arktisk hovedstad og kompetansesenter med internasjonal profil (side 8, første avsnitt)

Byen er utpekt til arktisk hovedstad, som inkluderer samisk språk og kultur, en posisjon som gir store muligheter.

Den samiske tilstedeværelsen gir lokalsamfunnet ytterligere en dimensjon av kunnskap og kompetanse, hvilket skaper muligheter til bærekraftige samfunnsaktiviteter og øket økonomisk virksomhet. Målet må være å forene lokale og nasjonale interesser sett i forhold til internasjonale behov og forpliktelser. Med bakgrunn i blant annet dette har Tromsø kommune og Sametinget inngått avtale for å styrke samisk språk og kultur i lokalsamfunnet.

Videre ber vi om at følgende tas inn under Utredningsteama:

4. Tromsø skal ha som målsetting å utvikle en tydelig samisk orientert by gjennom avtaler med Sametinget

3.1.3 Nyskaping og næringsutvikling (side 10, tredje avsnitt og sjette avsnitt)

Spesielt den samiske musikk- og kunstutviklingen viser stor evne til innovasjon og fornyelse.

***

Det er spesielle utfordringer knyttet til næringsutvikling i sentrum. Fraværen av en arena for de samiske kulturnæringene er en av disse utfordringene.

Videre ber vi om at følgende tas inn under Utredningstema:

4. Hvordan skal de samiske kompetansebaserte kulturnæringene gis bedre muligheter til å utvikles og hvordan kan de knyttes sammen med en samisk møteplass i Tromsø.

3.1.4 Kultur idrett og friluftsliv (side 11, andre avsnitt)

..og mer variert og friluftsliv. Dette innefatter også en øket forståelse for den samiske tilstedeværelsen med stedsnavn, kulturmiljøer og reindrift.

Videre ber vi om at følgende tilføyelse tas inn under Utredningstema:

2. Tromsø kommune skal [...] mangfold i kunst og kulturlivet som også innefatter det samiske perspektivet.

Innspill angående helse og folkehelse blant den samiske befolkningen

I *Artikkel 10* i samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Tromsø kommune er det nedfelt at partene er enige om å skape gode levevilkår for samiske syke og eldre. Kommunen forplikter seg blant annet til å kartlegge antall samiske brukere av helse- og sosialtjenester samt å utrede hvilke behov og utfordringer eldre samer som er bosatt i Tromsø har. Sametinget kan ikke se at dette perspektivet er ivaretatt i det foreliggende forslag til planprogram.

4.2.3 Tjenesteutvikling og innovasjon.

Sametinget ber at følgende tas inn under kapitlet:

Helse og omsorgstjenesten i kommunene reguleres av Lov om kommunale helse - og omsorgstjenester. I § 3-10 4.ledd fremgår det at kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, skal i sørge for at samiske pasienters eller brukeres behov for tilrettelagte tjenester blir vektlagt ved utforming av tjenesten. Lovens proposisjon sier i tillegg at kommuner som ikke hører under det samiske forvaltningsområdet, men som har samisk befolkning, skal kommunene likevel sørge for at representanter for samiske brukere og pasienter blir hørt ved utformingen av kommunens helse- og omsorgstjeneste. Ved utforming av tjenestene må det etterspørres om valgte strategier og løsninger også gir et godt tilbud til samiske pasienter og brukere, eller om det er nødvendig med særskilte grep for å gi et godt tjenestetilbud.

Videre ber vi om at følgende tas inn under Utredningstema:

Hvordan sikrer man ved utforming av tjenesten at valgte strategier og løsninger også gir et godt tilbud til samiske pasienter og brukere.

Helse og omsorgstjenesten i kommunene reguleres av Lov om kommunale helse - og omsorgstjenester. Loven trådte i kraft 1.jan. 2012, og samiske pasienters rettigheter fremgår i loven etter konsultasjoner med Sametinget, jf § 3-10. I merknader til loven er følgende påpekt følgende:

Til § 3-10 Pasienters og brukeres innflytelse og samarbeid med frivillige organisasjoner

I bestemmelsen fjerde ledd presiseres at for kommuner innenfor forvaltningsområdet for samiske språk, vil det i tillegg til det som følger av bestemmelsens første og andre ledd, gjelde en særlig plikt til å sørge for at samiske pasienters eller brukeres behov for tilrettelagte tjenester blir vektlagt ved utformingen av tjenesten. For kommuner som ikke hører under det samiske

forvaltningsområdet, men som har samisk befolkning, skal kommunene etter første og andre ledd likevel sørge for at representanter for samiske brukere og pasienter blir hørt ved utformingen av kommunens helse- og omsorgstjeneste. Det kan være behov for tilrettelagte tjenester på grunn av de spesielle utfordringer samiske pasienter eller brukere møter i kontakt med den norske helse- og omsorgstjenesten. Utfordringer er særlig knyttet til at samiske pasienter har en annen kultur og ofte et annet språk enn tjenesteutøverne, samt at det i mange tilfeller vil være mangel på kunnskap om samisk språk og kultur blant fagfolk på ulike nivåer innenfor helse- og omsorgstjenesten. Et godt tjenestetilbud tar utgangspunkt i den enkeltes pasients eller brukers behov. For samiske pasienter innebærer et godt tjenestetilbud en erkjennelse av at samiske pasienter har en annen språklig og kulturell bakgrunn enn majoritetsbefolkningen. Ved utforming av tjenestene må det etterspørres om valgte strategier og løsninger også gir et godt tilbud til samiske pasienter og brukere, eller om det er nødvendig med særskilte grep for å gi et godt tjenestetilbud.

Ved henvisningen til sameloven § 3-5, presiseres det at det i disse områdene allerede er fastsatt særskilte språkrettigheter for samiske pasienter eller brukere. Videre i merknader til §§ 1-1, 3-1 og 3-3 påpekes det følgende:

"Departementet vil også påpeke at det i sameloven er fastsatt bestemmelser som kan ha betydning for hvordan kommunen tilrettelegger sine helse- og omsorgstjenester for samiske pasienter og brukere. Det er viktig at samiske hensyn og rettigheter etter sameloven også ivaretas i den kommunale helse- og omsorgstjenesten."

4.2.4 Folkehelse

Sametinget ber at følgende tas inn under kapittelet om folkehelse:

Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. I kommuner med samisk befolkning er det viktig å legge til rette for medvirkning i spørsmål som gjelder denne gruppen og sørge for at ikke språklige eller kulturelle barrierer hindrer medvirkning. Det særlige ansvaret for å sikre en aktiv medvirkning for grupper av den samiske befolkningen, følger også av ILO-konvensjon nr. 169.

I forskriften til folkehelseloven er det nedfelt at i kommuner der det er grunn til å anta at det foreligger spesielle folkehelseutfordringer for den samiske befolkning, skal disse vurderes.

Videre ber vi om at følgende tas inn under Utredningstema:

Kommunen utreder folkehelseutfordringer blant den samiske befolkningen i Tromsø kommune. Kommunen legger til rette for medvirkning fra den samiske befolkning, og påser at ikke språklige eller kulturelle barrierer hindrer medvirkning.

Dette framgår også av proposisjonen til folkehelseloven under *Om medvirkning i planlegging etter plan- og bygningsloven*. Vi viser også til merknader til folkehelselovens bestemmelser § 5 og § 6.

Til § 5 Oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer i kommunen:

Oversikten over helsetilstand og påvirkningsfaktorer skal så langt det lar seg gjøre speile fordeling av helse i befolkningen, jf. definisjonen av folkehelse i § 3 bokstav a.

[...] For eksempel vil det i kommuner med samisk befolkning være behov for å finne ut om det er spesielle utfordringer både når det gjelder helse og påvirkningsfaktorer i denne gruppen

Til § 6 Mål og planlegging

Når folkehelsearbeid inngår i planlegging etter Plan og bygningsloven, gjelder denne lovens bestemmelser om medvirkning. Dette innebærer at planmyndigheten gjennom hele planarbeidet skal sørge for åpen, bred og tilgjengelig medvirkning i lokalsamfunnet og dialog med organiserte og uorganiserte interesser. Det særlige ansvaret for å sikre en aktiv medvirkning for grupper av den samiske befolkningen, følger også av ILO-konvensjon nr. 169.

For å nå målgrupper med forskjellig kulturell bakgrunn, er det viktig å ta hensyn til både språklige og kulturelle forhold. I kommunikasjon med den samiske befolkningen er det for eksempel ofte ikke tilstrekkelig å utarbeide informasjon på samisk. Kommunikasjonen må være basert på en forståelse for sosiale og kulturelle normer i gruppen.

Innspill angående samiske barn og unges oppvekst

Det er spesielt artiklene 6, 7 og 8 i samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Tromsø kommune som omhandler samiske barn og unges oppvekst. Sametinget kan ikke se at forpliktelsene i samarbeidsavtalen er ivaretatt i det foreliggende utkastet til planprogram.

5.1. Innledning

Sametinget ber om at det føyes til følgende i innledningen:

Tromsø by har som kjennemerke at det er en raus by hvor ulike språk og kulturer møtes og eksisterer side om side. Det er derfor viktig av også det samiske perspektivet fremkommer i alle kommunens overordnede planer og styringsdokumenter.

Samiske barn og unge skal ha trygge oppvekstvilkår, slik at den kommende generasjon får en trygg og stødig samisk identitet. Samiske barn og unge skal oppleve gjenkjennelse av sin samiske bakgrunn gjennom ulike tjenestetilbud innen språk, kultur, helse og fritidstilbud i Tromsø by. I samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Tromsø kommune nevnes spesielt kulturskolen og DKS, jf. samarbeidsavtalens Artikkel 6.

5.2.4 Kunnskapsbygging

Sametinget mener at artiklene 5.2.3 og 5.2.4 i planprogrammet skal ses i sammenheng med samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Tromsø kommune, der *Artikkel 7* omhandler Barnehager og *Artikkel 8* omhandler opplæring. Sametinget er opptatt av at det samiske perspektivet følges opp i kommuneplanens samfunnsdel.

5.2.5 Utsatte barn og unge

Sametinget er fornøyd med delmålene som omfavner alle barn og unge i Tromsø kommune. Under punktet om utredningstema foreslår Sametinget et tilleggsavsnitt:

4. Hvordan skal skolen møte samiske barn og unge med store helseutfordringer, der det også er behov for tverrfaglig innsats ut fra et samisk perspektiv.

Barn og unge har rett til god helse, både psykisk og fysisk. Barndommens helse er avgjørende for helsen i voksen alder. Psykisk og fysisk helse henger sammen.

Sametinget viser til *Mangfold og likeverd - regjeringens handlingsplan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning i Norge* (Helse- og omsorgsdepartementet), 3 Samisk perspektiv på ulike tjenestefelt. Kapitlet 3.1 omhandler forebyggende helsearbeid for barn og unge. Det kan ha avgjørende betydning at barn og unge fanges opp av tjenestene og blir møtt med kunnskap om egen bakgrunn. Slik kan man hindre alvorlige problemer å utvikle seg. Kapitlet 3.2 i handlingsplanen omhandler samiske barn og ungdoms oppvekstvilkår.

Vi viser også til Cecilie Javo sin artikkel i *Tidskrift for Norsk Psykologforening*, (Vol 43, nummer 12, 2006) der hun slår fast forskjellene i samisk og norsk kultur i forhold til helsetjenestene. Den samiske befolkningen skal bli møtt av fagpersonell som har kompetanse på samisk språk og kultur, jf. Folkehelsemeldingen Meld. St.34

Innspill angående samiske kulturmiljø og kulturminner

I følge Riksantikvarens veileder til Plan- og bygningsloven er plan- og bygningsloven (PBL) "det viktigste verktøyet for å kunne ta vare på mangfoldet av kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Som planmyndighet får derfor kommunen en sentral rolle i forvaltningen av denne delen av kulturarven som også er en viktig ressurs for kommunens arbeid med god og bærekraftig samfunnsutvikling".

Det er registrert mange samiske kulturmiljø og kulturminner i Tromsø kommune. Spesielt viktig her er områdene Ullsfjord/Sørfjord, Breivikeidet/Ramfjord, Andersdalen, Håkøya, Håkøybotn/Finnheia og Skulsfjord. Men også i de øvrige områdene innenfor kommunen er det registrert enkeltminner og samlinger av enkeltminner. Det finnes også samiske bygninger i kommunen. Disse er imidlertid ikke registrert, men Sametinget har igangsatt registreringen av samiske bygninger i samarbeid med Riksantikvaren og Tromsø kommune vil bli registrert innen 2017.

Sametinget oppfordrer Tromsø kommune til å iverksette utarbeidelsen av temaplan for kulturminner i tråd med den vedtatte planstrategien fra 2012. Sametinget skal bistå kommunen i dette arbeidet, jf. PBL §§ 3-2, 5-3. Vi viser også her til samarbeidsavtalen mellom Tromsø kommune og Sametinget.

Ved utarbeidelse av temaplan for kulturminner ser vi behov for kvalitetssikring av kulturminneregistreringene i kommunen. De fleste registreringene er gjort i forbindelse med registreringene for økonomisk kartverk på 60-/70-tallet med varierende kvalitet og presisjon. Ny kunnskap, metoder og krav til digital fremstilling tilsier at det er behov for gjennomgang av alle registreringene. I mange tilfeller stemmer ikke lokaliseringen og beskrivelsen er heller ikke korrekt. For eksempel er mange samiske gammetufter beskrevet som hustufter, og skjuler på den måten tilstedeværelsen av samisk bosetning i området. De fleste kulturminnene er registrerte som punkt og tilfredsstillende ikke dagens krav som er at kulturminner skal registreres som flater. Dette er også nødvendig i forbindelse med markeringen av "soner med særlig bevaring av kulturmiljø og kulturminner" (hensynssone c) i PBL § 11-8. Vi antar også at mange kulturminner er gått tapt siden de ble registrert på 60-/70-tallet.

Utarbeidelse av temaplan for kulturminner med kvalitetssikring av registreringene vil medføre en betydelig forenklet saksbehandling av plan- og bygningssaker i kommunen.

I denne forbindelse ønsker vi å presisere at forholdet til kulturminner ikke er avklart på kommuneplannivået. Forholdet til kulturminner blir ikke endelig avklart ved en oppfyllelse av utredningsplikten i henhold til FOR 2009-06-26 NR 855: Forskrift om konsekvensutredninger (jf. Plan- og bygningsloven § 4-2 andre ledd). Forholdet til kulturminner i planlagte byggeområder kan avklares endelig på kommuneplannivå, men det er ikke noe krav i lovverket om dette. Det er derfor opp til kommunen om man ønsker dette. Detaljer i forhold til en slik fremgangsmåte må avklares med kulturminneforvaltningen. Hvis ikke denne avklaringen blir gjennomført på kommuneplannivå, skal forholdet til kulturminner avklares på reguleringsplannivå ved at undersøkelsesplikten i henhold til LOV 1978-06-09 nr. 50: Lov om kulturminner (Kulturminneloven) § 9 da oppfylles. Forslagsstiller er pliktig til å dekke kulturminneforvaltningens utgifter ved de undersøkelser kulturminneforvaltningen foretar ved en oppfyllelse av undersøkelsesplikten i henhold til Kulturminneloven § 9, jf. kulturminneloven § 10.

I områder hvor forholdet til kulturminnene ikke blir endelig avklart på kommuneplannivå eller hvor det ikke stilles krav om reguleringsplan må det utarbeides tydelige retningslinjer i kommuneplanen som sørger for at det innhentes uttalelse fra kulturminnemyndighetene for tiltak i områdene, jf. kulturminneloven § 8 første ledd. Dette gjelder så vel bygge- som LNFR-områder.

I tillegg ber vi om at Sametinget blir ført opp som myndighet og høringsinstans for samiske kulturminner i planbestemmelsene.

Innspill til kommuneplanens arealdel

Planprogrammet til Tromsø kommune inneholder ikke konkrete forslag til arealdisponering. Det er dermed ikke grunnlag for Sametinget til å komme med annet enn generelle innspill i forhold til utredningsbehov og prinsipper i arealdisponering i denne uttalelsen.

Sametingets planveileder kapittel 5. *Hensyn å ta i forhold til samisk kultur*, har følgende punkt som omhandler bosettingsmønster i samiske områder:

5.1 Planleggingen bør legge til rette for å opprettholde bosettingsmønster og lokalsamfunn som bidrar til å sikre samisk kultur, næringsutvikling og samfunnsliv basert på naturgrunnlaget.

5.4. For lokalisering av spredt bolig-, fritids- og næringsbebyggelse i kommuneplanens arealdel bør det legges vekt på generasjoners tilhørighet til og bruk av bosted og landskap, herunder tradisjonell utmarksbruk og bruk av kyst- og fjordområder

Sametinget ber om at kommunen har dette i mente ved vurdering av fremtidig bosettingsmønster i kommunen.

I tillegg viser vi til Sametingets planveileder kapittel 6 *Hensyn å ta i forhold til samisk næringsutøvelse og resursbruk*:

6.3 Kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner skal i nødvendig utstrekning sikre dyrka og dyrkbar jord for jordbruksproduksjon og beiteområder for så stor buskap som bruket kan vinterfø.

6.4 Kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner skal i nødvendig utstrekning sikre viktige arealer for tradisjonell utmarksbruk. Dette gjelder blant annet områder for jakt, fiske, vedhugst, sanking av bær, urter og sennagress, samt uttak av virke for duodji som enkeltpersoner eller grupper av personer helt eller delvis har sitt livsgrunnlag knyttet til utnyttelsen av.

6.5 Kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner skal i nødvendig utstrekning sikre arealer for reindrifta. Dette gjelder blant annet nødvendige vår-, sommer-, høst- og vinterbeiter herunder flytteleir, trekkveier, drivningsleier, slakte- og merkeplasser, og kalvings-, luftings-, brunst- og parringsområder. Reindriftens flytteleir må ikke stenges.

Sametinget ber om at dette legges til grunn for rullering av kommuneplanens arealdel.

I tillegg ber vi om at kommunen identifiserer samiske interesser i kommunen, og utreder helhetlig hvilke konsekvenser arealdisponeringene i planen vil ha for sikring samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv (jf. Plan- og bygningsloven § 3-1 bokstav c).

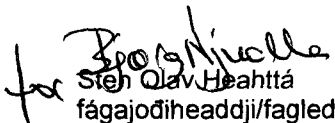
Oppsummering

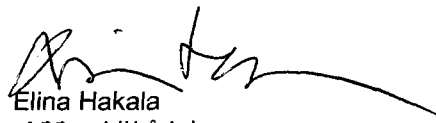
Sametinget viser til Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Tromsø kommune og anmoder kommunen å innarbeide forpliktelsene i avtalen til planprogrammet før sluttbehandling og fastsetting av planprogrammet.

Sametinget har gitt konkrete innspill til formuleringer i dokumentet og foreslått viktige utredningstema når det gjelder samisk språk og kultur, helse og folkehelse, samiske barn og unges oppvekst, samiske kulturminner samt arealdisponeringer i Tromsø kommune.

Sametinget anmoder kommunen om å legge til rette for bred medvirkning fra samiske interesser i planprosessen og å hente inn og legge til grunn tradisjonell kunnskap om bruk av områder i arealplanprosessen.

Dearvvuođaguin/Med hilsen

for Steh Olav Heahtta
fágajodiheaddji/fagleder

Elina Hakala
ráđđeaddi/rådgiver

KOPI

Troms fylkeskommune/Kulturetaten

PB 6600

9296 TROMSØ